

Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centra Latvijas iedzīvotāju aptauja "Attieksme pret tiesām un saskarsme ar tiesvedības procesu".

Laika posmā 09.06.2017 līdz 20.06.2017 veikta Latvijas iedzīvotāju aptauja par attieksmi pret tiesām un saskarsmi ar tiesvedības procesu, kuras laikā aptaujāti 1044 respondenti vecuma grupā no 15-74.gadiem. Aptauja veikta visos Latvijas reģionos.

Aptaujas anketā ietvertie jautājumi:

Informētība par Latvijas tiesām, to darbību

Saskaņā ar aptaujas datiem kopumā 70% respondentu atbildēja, ka pēdējo trīs gadu laikā ir ieguvuši informāciju par tiesām. To, ka šādu informāciju nav ieguvuši, norādīja 27% pētījuma dalībnieku. Visbiežāk (52%) respondenti norādīja, ka informāciju par tiesām un to darbību iegūst no masu informācijas līdzekļiem. To, ka informāciju iegūst no kāda tuva cilvēka, kam ir bijusi personiska saskarsme ar tiesu, atzīmēja 23%, 11% norādīja, ka pašiem ir bijusi saskarsme ar tiesām, bet 3% atbildēja, ka informāciju iegūst no valsts vai pašvaldību iestādes.

Jāatzīmē, ka biežāk nekā caurmērā informāciju par tiesām un to darbību pēdējo trīs gadu laikā no vismaz viena avota ir ieguvuši respondenti vecumā no 35 līdz 44 gadiem un no 55 līdz 63 gadiem, iedzīvotāji ar augstāko izglītību, strādājošie, pētījuma dalībnieki ar vidējiem, vidēji augstiem vai augstiem ienākumiem, kā arī Rīgā un Vidzemē dzīvojošie.

Savukārt to, ka šādu informāciju pēdējo trīs gadu laikā nav ieguvuši, biežāk nekā caurmērā atzīmēja jaunieši vecumā no 15 līdz 24 gadiem un iedzīvotāji, kuriem ir 64 gadi un vairāk, aptaujātie ar pamatizglītību, cittautieši, respondenti bez LR pilsonības, nestrādājošie, pētījuma dalībnieki ar zemiem vai vidēji zemiem ienākumiem, Kurzemes, Zemgales un Latgales iedzīvotāji, kā arī citās pilsētās (ne Rīgā) dzīvojošie.

Salīdzinot 2016. un 2017.gada aptauju datus, vērojams, ka šogad respondenti retāk nekā pirms gada norādīja, ka informāciju par tiesām un to darbību ir ieguvuši no masu informācijas līdzekļiem (2016.: 60%, 2017.: 52%). Jāpiebilst, ka 2017.gadā biežāk nekā pirms gada respondenti atzina, ka pēdējo trīs gadu laikā informāciju nav ieguvuši (2016.: 21%, 2017.: 27%).

Saskarsme ar tiesvedības procesiem

Lūgti norādīt, vai pēdējo piecu gadu laikā viņi ir bijuši iesaistīti tiesvedībā, vairākums (86%) respondentu norādīja, ka tādas pieredzes viņiem nav. Kopumā to, ka pēdējo piecu gadu laikā bijuši iesaistīti tiesvedībā, norādīja 14% pētījuma dalībnieku: 9% atzīmēja, ka bija iesaistījušies vienu reizi, 3% - ka divas reizes, 2% - ka trīs un vairāk reizes.

Jāatzīmē, ka gada laikā to respondentu īpatsvars, kuri pēdējo piecu gadu laikā vismaz vienu reizi bija iesaistījušies tiesvedībā, nav mainījies (2016.: 14%, 2017.: 14%). Analizējot dažādu sociāldemogrāfisko grupu atbildes, jāsecina, ka biežāk nekā caurmērā to, ka pēdējo piecu gadu laikā bija iesaistījušies tiesvedībā, norādīja respondenti vecumā no 35 līdz 54 gadiem, privātajā sektorā strādājošie, aptaujātie ar zemiem vai augstiem ienākumiem, kā arī Pierīgā un Zemgalē dzīvojošie.

Pārrēķinot iegūtos datus, vērojams, ka no respondentiem, kuri pēdējo piecu gadu laikā bija iesaistījušies tiesvedībā, 37% norādīja, ka viņu prasība tika apmierināta (pirms gada to atzīmēja 50%), 23% atbildēja, ka prasība tika noraidīta (pirms gada: 23%), bet 19% atzīmēja, ka tiesvedības procesā panākts izlīgums (pirms gada: 19%).

Uzticēšanās tiesām

Pētījuma ietvaros respondentiem lūgts norādīt, cik lielā mērā viņi uzticas tiesām.

Aptaujas rezultāti liecina, ka 30% respondentu uzticas (atbildes „pilnībā uzticos” un „drīzāk uzticos”) tiesām (t.sk. atbildi „pilnībā uzticos” atzīmēja 3%). To, ka tiesām neuzticas (atbildes „pilnīgi neuzticos” un „drīzāk neuzticos”), norādīja 46% pētījuma dalībnieku (t.sk. atbildi „pilnīgi neuzticos” atzīmēja 22%).

Salīdzinot ar 2016.gadu, vērojams, ka 2017.gadā uzticēšanās tiesām ir mazinājusies: ja to, ka uzticas tiesām, 2016.gadā norādīja 41% respondentu, bet 2017.gadā – jau 30% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju.

Raksturojot atbildes atkarībā no tā, kur tiek iegūta informācija par tiesām un to darbību, var novērot, ka to, ka uzticas tiesām, biežāk nekā caurmērā norādīja tie, kuri informāciju par tiesām iegūst no masu informācijas līdzekļiem, no valsts vai pašvaldību iestādes, kā arī tie, kuri atbildēja, ka kādam viņiem tuvam cilvēkam ir bijusi personiska saskarsme ar tiesām (tiesa, šī grupa biežāk nekā caurmērā atzina arī neuzticēšanos tiesām).

Biežāk nekā caurmērā to, ka tiesām neuzticas, norādīja arī tie respondenti, kuriem ir bijusi personiska saskarsme ar tiesām. Ja salīdzina dažādu sociāldemogrāfisko grupu atbildes, vērojams, ka uzticēšanos tiesām biežāk nekā caurmērā pauda respondenti vecumā no 15 līdz 44 gadiem, aptaujātie ar augstāko izglītību, pētījuma dalībnieki ar augstiem ienākumiem un Latgales iedzīvotāji. Savukārt kritiski noskaņoti biežāk nekā caurmērā bija vīrieši, aptaujātie vecumā no 55 līdz 63 gadiem, respondenti bez LR pilsonības, pētījuma dalībnieki ar vidējiem ienākumiem, kā arī Vidzemē un Zemgalē dzīvojošie.

Apmierinātība ar tiesu darbu

Pētījuma ietvaros respondentiem lūdza novērtēt ar **tiesu darbu saistītus aspektus**.

Jautāti, cik lielā mērā viņi ir apmierināti ar tiesas darbu kopumā, pozitīvi noskaņoti (atbildes „pilnībā apmierināti”, „drīzāk apmierināti”) bija 26% respondentu, bet kritiski (atbildes „pilnībā neapmierināti” un „drīzāk neapmierināti”) – 32% pētījuma dalībnieku. Jāpiebilst, ka liela daļa (42%) respondentu atturējās sniegt konkrētu atbildi uz šo jautājumu (atbilde „grūti pateikt”).

2016. un 2017.gada aptauju datu salīdzinājums liecina, ka 2017.gadā respondenti retāk atbildēja, ka ir apmierināti ar tiesas darbu kopumā (2016.: 31%, 2017.: 26%). Raksturojot atbildes atkarībā no tā, vai un kādā veidā ir iegūta informācija par tiesām, vērojams, ka respondenti, kuri ieguvuši informāciju vismaz kādā no minētajiem avotiem (t.i., nenorādīja, ka nav ieguvuši informāciju par tiesām), biežāk nekā caurmērā bija gan apmierināti ar tiesas darbu kopumā, gan neapmierināti ar to (retāk atzīmēja atbildi „grūti pateikt”).

Jāpiebilst, ka no respondentiem, kuri norādīja, ka uzticas tiesām, ar to darbu apmierināti bija 60%, bet neapmierināti – 13%. Ar tiesu darbu apmierināti biežāk nekā caurmērā bija respondenti vecumā no 15 līdz 44 gadiem, aptaujātie ar augstāko izglītību, kā arī Vidzemes, Zemgales un Latgales iedzīvotāji.

Savukārt negatīvu attieksmi biežāk nekā caurmērā pauda vīrieši, respondenti vecumā no 35 līdz 44 gadiem un tie, kuriem ir no 55 līdz 63 gadiem, publiskajā sektorā nodarbinātie, pētījuma dalībnieki ar vidējiem vai augstiem ienākumiem, kā arī Rīgā, Pierīgā un Vidzemē dzīvojošie.

Vērtējot dažādus tiesu darba aspektus, visbiežāk 2017.gada jūnijā respondenti atzina apmierinātību (atbildes „pilnībā apmierināti” un „drīzāk apmierināti”) ar drošību tiesās (apsūdzēto konvojēšana u.c.) (apmierināti: 37%, neapmierināti: 6%).

Ar modernu informācijas tehnoloģiju izmantošanu tiesās apmierināti bija 31% (neapmierināti: 8%), ar tiesas procesa organizēšanu (paziņojumi par tiesas sēdēm u.tml.) – 29% (neapmierināti: 13%), ar informācijas pieejamību par tiesas procesu – 28% (neapmierināti: 16%).

Salīdzinoši visretāk respondenti bija apmierināti ar dokumentu apriti (nepieciešamo dokumentu daudzums, sagatavošanas ātrums u.c.) (apmierināti: 17%, neapmierināti: 26%), tiesas procesa izmaksām civillietās no prasītāja/atbildētāja viedokļa (valsts un kancelejas nodevas u.c.) (apmierināti: 14%, neapmierināti: 30%) un lietu izskatīšanas un tiesas procedūras ilgumu (apmierināti: 13%, neapmierināti: 41%).

Jāpiebilst, ka salīdzinoši liels iedzīvotāju īpatsvars nespēja novērtēt minētos tiesu darba aspektus (atbildi „grūti pateikt” atzīmēja no 46% līdz 61% respondentu). Salīdzinot 2016. un 2017.gada aptauju datus, vērojams, ka gandrīz visi sarakstā iekļautie tiesu darba aspekti 2017.gadā novērtēti nedaudz kritiskāk nekā pirms gada. Izņēmums ir lietu izskatīšanas un tiesas procedūras ilgums, kas gan 2016., gan 2017.gadā pozitīvi novērtēts vienlīdz bieži (13%).

Raksturojot to respondentu atbildes, kuri norādīja, ka pēdējo trīs gadu laikā bija saskārušies ar tiesu, var secināt, ka šī grupa ievērojami biežāk sniedza konkrētu vērtējumu visiem minētajiem aspektiem (retāk atzīmēja atbildi „grūti pateikt”). Vairāk nekā puse iedzīvotāju, kuri bija saskārušies ar tiesām, atzinīgi vērtēja drošību tiesās (apsūdzēto konvojēšana u.c.) (52%), modernu informācijas tehnoloģiju izmantošanu tiesās (51%) un tiesas procesa organizēšanu (paziņojumi par tiesas sēdēm u.tml.) (55%). Citus aspektus šī grupa pozitīvi novērtējusi retāk (27%-48%).